

EL MASNOU, UNA VILA AMB HISTÒRIA

Els primers masnovins

L'espai que avui dia ocupa la comarca del Maresme, en l'edat antiga, formava part del territori conegut com "Laietània". Els seus pobladors eren ibers. En canvi, de l'època romana ja es troben vestigis que indiquen l'existència d'un territori plenament organitzat. L'establiment dels romans també va comportar una reestructuració social que va suposar l'absorció dels pobladors anteriors i que es coneix amb el nom de "romanització". Així, els ibers van haver d'adaptar-se als costums romans i conviure-hi durant un temps.

Els romans, que s'havien adonat de la fertilitat de la terra, van instal·lar-se al llarg de tota la costa en grans centres d'explotació agrària coneguts sota el nom de "vil·les", uns establiments agrícoles que van deixar un llegat que ha sobreviscut en part fins avui dia. Dins el terme municipal del Masnou, s'han trobat restes romanes a la zona de Can Cusí, Can Teixidor, Bell Resguard, Cal Ros de les Cabres, Horta Puig, Riera de Teià i el Palau.

El cas més representatiu al municipi és el de Cal Ros de les Cabres, on hi va haver una important vila romana construïda al segle II a. C. que es va mantenir productiva fins a l'època del Baix Imperi (280-476 d. C.). Va ser descobert l'any 1900 per qui aleshores era el seu propietari, Thomas Morrisson, que va realitzar les primeres excavacions.

A partir del segle III d.C., amb l'acabament de la pau romana, les zones més costaneres van ser abandonades i així van restar deshabitades durant molt de temps. Des de l'any 1000, es torna a trobar poblament a recer de les parròquies, però aquestes se situen força allunyades de la costa. Precisament, dues d'aquestes, la de Sant Feliu d'Al·lella i la de Sant Martí de Teià, apleguen el territori del que serà, al segle XIX, el Masnou.

La llegenda del Mas Nou

Una llegenda recollida per Francesc Agell el 1887 explica l'origen tant del nom com dels inicis de la població. Segons aquesta, a Teià hi havia una noia molt bonica anomenada Maria, pubilla d'una de les cases de pagès principals del poble, Ca l'Estany. La fama de la seva bellesa va arribar fins a les illes Balears, llavors ocupades pels moros, de manera que un d'ells, de llinatge noble i ric, va quedar impressionat pels relats que li'n feien. Així, es va dirigir cap a la costa del Maresme i, amb l'ajut d'un renegat de Teià, va vestir-se ell i alguns dels seus criats amb robes com les dels vilatans i s'hi van amagar, esperant. Quan la noia va sortir de l'església, es va encaminar cap a casa seva com acostumava a fer habitualment, però de sobte, els moros li van sortir al pas.

Acostumats al fet que la noia fos admirada, ella i el grup que l'acompanyava no van amoïnar-se, però quan els desconeguts van intentar encaminar-la cap a un torrent que es desviava molt de Ca l'Estany, sí que es van alarmar. Els moros van continuar intentant atraure la noia i, davant els gestos de resistència que ella hi feia, els teianencs l'empregueren contra ells i van matar el seu cabdill i alguns dels seus auxiliars. També un dels moros va ser empresonat i va confessar quines eren les intencions del seu amo, un dels principals de Mallorca, nét i descendent directe del cèlebre Hassan, valí d'Osca.

El torrent on van tenir lloc aquests fets va ser anomenat Torrent d'Hassan, nom que van canviar per fer-ne burla pel de Torrent de l'Ase.

D'altra banda, tot el que va passar va precipitar el casament de Maria i, després de la cerimònia, la parella va construir una casa prop de la platja: el Mas nou.

L'època dels senyors feudals

Teià i Alella es van mantenir independents del domini feudal exercit pels senyors del castell de Burriac, al contrari d'altres pobles de la comarca. Pel que fa a dates destacades, el primer document on s'esmenta el lloc d'Alella és de l'any 975, tot fent-hi referència a una venda de terres de Premià, com a límit ponentí d'aquest terme; i el segon és del 980 (amb les formes d'*Alella* i *Elella*). Quant a Teià, el primer document que es conserva en què apareix *Taià*, data de l'any 958. Es tracta d'una compra-venda d'una vinya anomenada "Vila

Taliano". A partir del gentilici *Talius* o *Talianum* el mot va evolucionar cap a formes com ara *Taliano*, *Tayano*, *Teyà* o *Taià*.

Durant el regnat de Ferran II, els teianencs van enviar una comissió de delegats que van aconseguir que, el 1505, el rei Ferran II *el Catòlic* els concedís una àmplia autonomia administrativa i els facultés per triar el seu batlle.

En el document de concessió, s'hi pot llegir: "I per quant el Masnou i tres o quatre cases juntes amb ell, que són del terme d'aquesta parròquia, estant a la vora del mar i havent-hi moltes barraques de pescadors a on contínuament hi va molta gent, si el batlle és de Teià, ha de tenir un lloctinent al Masnou". Aquesta afirmació és la primera descripció explícita del municipi.

El cabdill militar Almansor, que volia mantenir el predomini del califat de Còrdova a la península Ibèrica, va arribar fins al pla de Barcelona a finals del segle X. Va assaltar la ciutat, que fou saquejada i incendiada, i els seus habitants van ser morts o fets captius. El país va quedar molt empobrit i va disminuir el nombre d'habitants.

Al llarg de molts segles, van ser habituals els saquejos i els atacs que venien del mar, sobretot el XVI, XVII i XVIII. Per aquest motiu, en construir l'església de Teià, al segle XVI, es va tenir molt present la necessitat d'un refugi. Aquesta és la raó per la qual són tan nombroses les torres de guaita arreu de la comarca, per la necessitat de refugiar-se en sentir el crit de: "Moros a la costa!". De fet, se'n van construir tantes a la costa maresmenca, que ha estat coneguda amb el nom de "costa torrejada".

Temps de guerres. De la de Successió a la del Francès

Els pobles de la costa de Llevant van experimentar un creixement demogràfic notable durant el segle XVI. Al Masnou s'aixequen les masies de Can Fontanills, Can Malet i Can Corbera, entre d'altres. A mitjan aquest segle, hi ha constància que habitaven la vila els Gendre, Isern, Gibernau, i encara abans els Corbera Fontanells i Antich.

Llavors, el poble comptava amb un mínim de 22 cases i, a més dels cognoms citats anteriorment, s'hi trobaven d'altres com són ara els de Roix, Truch, Bertran, Gorgollon, Sensat, Iglesias o Cors. Els Millet i els Maristany s'hi estableixen vinguts amb l'onada immigratòria provinent de França. En aquella època, també existia el barri d'Alella de Mar, que el 1675 formava un nucli de 7 cases. A finals de segle, el 1696, es crea la confraria de Sant Pere.

La construcció d'una església a partir de 1760 assenyala una certa organització i poder social i econòmic, la qual cosa marca una tendència a la separació entre els antics nuclis de població d'Alella i Teià, d'una banda, i el nou nucli del Masnou, de l'altra.

Mentrestant, Catalunya viu un moment de creixement econòmic i demogràfic gràcies a l'activació produïda per l'ampliació dels mercats on intervenen els comerciants catalans, l'increment de l'activitat agrària i el desenvolupament de la indústria. Especialment, a partir del decret promulgat per Carles III el 1778, en què s'autoritza el lliure comerç amb Amèrica. Al Masnou, aquesta activació econòmica també hi és present.

D'altra banda, l'època de la Guerra de Successió (1701-1713) va ser, al marge del conflicte, un temps de progrés. Les descripcions que en van fer un seguit de viatgers donen una idea de com era llavors el paisatge. Segons l'escriptor britànic Arthur Young: "Si te n'adones, tots aquests pobles tenen cases separades per horts i és fàcil de veure dones fent puntes de seda negra a l'ombra de tarongers, llimoners i parres carregades de fruita...". Un altre autor, el baró de Maldà, escriu el 1783: "A dos quarts de nou, havent deixat ja a la banda esquerra la riera d'Alella i Hostal, amb algunes poques cases –amb la de Planella apartada d'estes, bé que vora la carretera, algo elevada– deixàrem en la mateixa endrecera a la riera de Taià i cases del Masnou..."

El fantasma de la guerra torna a sacsejar la vila l'any 1808, quan les tropes del general Duhesmes passen pel Masnou, camí de Barcelona, i tot el Maresme s'aixeca contra l'exèrcit francès. El juny d'aquell any, els francesos ataquen i saquegen el Masnou, Premià i Sant Joan de Vilassar. S'afusellen més d'una vintena de persones a Teià i Alella en dos anys, això sense comptar els morts en accions de combat del sometent. Alguns van fugir del poble mentre d'altres van prendre les armes al sometent o van triar l'opció de fer el cors, com és el

cas de Thomas Oliver, Joan Mirambell i Josep Sampera. Aquest darrer es va negar a col·laborar amb els francesos quan el 1812 Napoleó va annexionar Catalunya a l'Imperi. D'altra banda, el capità Josep Sampera va ser un dels pocs marins masnovins que va seguir fent el cors fins que Ferran VII va retornar dos anys després.

Arriba la independència

En la formació del Masnou com a municipi hi van tenir molt a veure la seva llarga tradició i el desenvolupament aconseguit al comerç marítim. Tot plegat va dur a la població a establir-se amb l'objectiu de poder ser els amos del seu propi destí.

Van haver-hi dos intents d'independència, l'any 1812 i l'any 1820, contemporanis al governs liberals de Madrid. Van haver d'esperar fins a la primera reunió del Ple Municipal, el 25 d'octubre de 1825. La Reial Provisió concedida per Ferran VII va facultar els masnovins per establir "Bayle" i un ajuntament independent. Així, el primer batlle va ser Marià Rosell, que va jurar el càrrec el 31 d'octubre de 1825 a la rectoria.

Aquesta va ser la primera segregació que es va produir del terme de Teià. Uns anys més tard, el 1840 i el 1846, segons dues Reials Ordres, la vila va créixer atès que el veïnat d'Alella de Mar es va segregat del d'Alella de Dalt i es va incorporar al Masnou.

Un passat marítim

A partir d'aquest moment, s'intensifica la vocació marinera del poble, que a mitjan segle XIX es trobarà en el seu punt més àlgid, quan el Masnou ja té una personalitat molt desenvolupada i compta amb una llarga tradició basada en el comerç marítim, en el qual hi participava bona part de la població. El municipi creix en l'àmbit econòmic i urbanísticament, i les fortunes aconseguides a les Amèriques es deixen notar en la construcció d'edificis privats i en el suport que donen els comerciants mariners a la construcció d'edificis públics com ara l'Ajuntament.

Aquesta és l'època de capitans com Joan Mirambell, Salvador Maristany o la nissaga marinera dels Millet, masnovins que comercien amb Amèrica a bord de vaixells que han esdevingut llegendaris. El capità Joan Mirambell i Bertran és el primer a restablir les relacions comercials amb Montevideo. El capità Bonaventura Millet i Maristany porta el primer vi català a Amèrica. El capità Salvador Maristany i Sensat viatja pels mars de l'Índia, de la Xina i per tot el Pacífic amb la corbeta "Pablo Sensat". De la mateixa manera, les embarcacions masnovines destaquen en aquests anys, com és el cas del famós bergantí "Caupolicán", un dels velers catalans del vuit-cents que va efectuar puntualment la "carrera del Pacífic" i que va travessar el Cap d'Hornos divuit vegades amb èxit.

El Masnou i el mar continuen la seva intensa relació fins a finals de segle, quan es marca l'acabament de l'època daurada del comerç marítim. La pèrdua de les darreres colònies, l'inici del vapor i els canvis tecnològics en la fabricació de vaixells són algunes de les circumstàncies que provocarien aquest final.

Miquel Biada porta el tren i el progrés

Quan el 28 d'octubre de 1848 s'inaugurava el primer ferrocarril de la Península, que cobria el trajecte Barcelona-Mataró, es trencava la connexió entre el poble i el mar de molts municipis del Maresme. El tren, impulsat pel pioner mataroní Miquel Biada, va significar un avenç i alguns avantatges, però els rails, al Masnou, van suposar la desaparició de l'escorxador i l'antiga plaça del Mercat, a més de tallar pel mig els terrenys de treball dels mariners, la qual cosa va provocar queixes i conflictes. L'estació del Masnou va ser construïda el 1848 per trobar-se més a prop de les mercaderies que arribaven per la carretera d'Alella procedents de Granollers; i l'abaixador d'Ocata, per a la població de la vila, el 1849.

A la masia de Can Teixidó, que es pot veure a dalt d'un turó del Masnou, a l'entrada de la casa, un gran escrit, fet sobre majòliques, recorda aquest fet:

*Esta casa de montaña
sita delante del mar*

*por su playa vió pasar
al primer vagón de España.
Si de Montgat la montaña
un inglés agujereó,
todo español ensalzó
el genio de Barcelona
que con vapor proporciona
ir volando a Mataró.*

L'aparició del ferrocarril va comportar millores i progressos importants, com ara la instal·lació del telègraf. Una altra novetat destacada a aquella època va ser la creació de l'Escola de Nàutica del Masnou, el 1875, ja que des del 1869 funcionava una escola lliure de nàutica.

Tanmateix, malgrat els avenços experimentats, el progrés no va poder evitar altres fets negatius d'aquella època: per exemple, l'epidèmia de còlera que va patir la localitat el 1854, o el fet que no pogués aturar la revolució del 1868, ni la crisi que l'agricultura i la pesca van començar a patir també poc després. A les drassanes ja no hi havia la mateixa activitat d'abans, i molta gent va haver de marxar del poble. En gairebé vint anys, es van perdre uns 600 habitants. L'estiu de 1879 es va suprimir l'Escola de Nàutica perquè l'Ajuntament no podia suportar la càrrega econòmica que representava.

La cultura, un dels puntals del Masnou

Tot i els temps adversos, el dinamisme i les inquietuds del poble masnoví es manifesten també en les diverses publicacions de caire polític. Es tracta de revistes com ara *El Pampero*, *El Heraldo del Masnou* o *El Escudo del Masnou*, on el pedagog, cal·lígraf i escriptor Francesc Flos i Calcat, fundador del col·legi Sant Jordi de Barcelona, feia propaganda de la seva escola masnovina.

Són els anys en què es creen diferents grups corals i això es materialitza en construccions com, per exemple, el Centro Coral Unión Masnouense, el 1880, la Calàndria, el 1901, i la Catequística, el 1910. També en aquesta època va funcionar el Quintet Musical del Circo, que es va transformar en Orquestra del

Masnou l'any 1903. A més d'aquests llocs, la gent disposava de diversos racons per ballar com ara els de la Paz, la Cerveseria Nova, el Café La Familiar i, pel que fa al cinema, el cinematògraf Iris i el de La Marina. Les classes més adinerades, en canvi, freqüentaven El Casino.

La figura del compositor i director nascut al Masnou Lluís Millet, fundador i director de l'Orfeó Català, destacaria en aquests anys. Segons paraules escrites pel poeta local Josep Pujadas i Truch, el 1903: "El mestre ha arribat ja al lloc reservat sols als genis".

El convuls segle XX i els primers anys del XXI

Al tombant de segle, Pau Estapé i Maristany, industrial conegut com a "Pau Xala", guanya l'alcaldia i s'inicia una nova etapa municipal. Juntament amb Salvador Maristany i Sensat –figura capdavantera del regionalisme de la Lliga– i Pere Grau Maristany –seguidor de Rius i Taulet, i amic personal d'Alfons XIII– va obtenir una gran influència al municipi. La creació de la Casa Benèfica i de les escoles municipals va ser producte de la col·laboració de tots tres, i va fer possible aconseguir els títols d'*Il·lustríssim* Ajuntament de la *Benèfica* Vila del Masnou, que es conserven en l'actualitat. El de "benèfica" va ser atorgat al poble pel rei Alfons XIII el 1902 per la construcció de l'asil Casa Benèfica, i el d'"il·lustríssim" el va concedir a l'Ajuntament el 1909 per la construcció de les escoles municipals, l'actual Escola Ocata.

És aleshores quan va esclatar la Setmana Tràgica. Al Masnou, la mala maror de la revolta es va centrar en l'enreixat que separava el poble de les vies del tren. D'altra banda, la Setmana Tràgica al Masnou es vincula, indefectiblement, a la detenció del pedagog llibertari Francesc Ferrer i Guàrdia, qui havia nascut a Alella el 1859 i havia destacat per ser el fundador de l'Escola Moderna al setembre de 1901. En la seva detenció, hi van intervenir directament homes del Masnou i de la localitat on havia nascut. Algunes veïns recorden l'obra de teatre *El sereno d'Alella i el barber del Masnou*, on es feia referència a l'arrest.

A partir de la Primera Guerra Mundial, el poble havia experimentat una revifalla industrial. A Europa els productes de lona de Can Xala i Cal Soberano tenen molta demanda. Els laboratoris Cusí, edificats el 1925, la creació de la fàbrica

de vidre de Josep Dachs i Folguera, d'on sorgirà la cooperativa de La Primitiva, i la progressiva hegemonia del catalanisme a partir de la creació del partit polític local Gent del Masnou el 1917, són els tres elements que marcaran el municipi dels següents anys. D'altra banda, el triomf republicà arriba el 14 d'abril de 1931.

Al Masnou, el nou règim polític comportava grans esperances. Quan a l'Ajuntament masnoví penja la bandera republicana i és governat per ERC, les dones poden anar a votar, els nens i nenes van junts a l'escola i aprenen la llengua catalana. Però aquest ambient d'igualtat, fraternitat, llibertat i laïcitat, només dura uns anys. Al maig de 1934, com a conseqüència de la radicalització política que s'estava donant a Catalunya, i que també va tenir el seu reflex al Masnou, es va formar un Ajuntament d'imposició militar nomenat pel comandant de l'Exèrcit Francisco Álvarez-Builla, el qual estava format exclusivament per regidors de la Lliga.

Amb l'esclat de la Guerra Civil, ERC torna a convertir-se en l'única força política, fins que a l'octubre de 1936 l'alcaldia passa a mans de la CNT, formació que alternaria el poder amb ERC. Hi ha incautacions a tot arreu, als carrers apareixen barricades, i els milicians armats amb metralletes marxen cap al front d'Aragó.

Al llarg d'aquests anys, la vila passa pels pitjors moments de la història. El 1936, l'església de Sant Pere va ser saquejada, incendiada i pràcticament enderrocada. Els milicians del Masnou havien aconseguit armament gràcies a la seva participació a l'assalt de la caserna de Sant Andreu, i es van produir molts casos de repressió contra individus a qui es considerava enemics de la causa antifeixista. Van ser assassinades 29 persones, la majoria relacionades amb el món catòlic.

Per la seva banda, l'exèrcit franquista va dur a terme fins a 7 bombardejos, tant a embarcacions pesqueres com a la carretera i la via del tren i, especialment, els voltants de la Casa del Marquès, ja que Franco creia que allà s'hi feien armes químiques. Les rodalies de la Casa del Marquès van ser bombardejades el 1938, i el 26 de gener de 1939 catorze persones van ser mortes durant un bombardeig als banys de Sant Pere. La plaça d'Ocata va donar cabuda a un

refugi antibombardejos, que va ser practicat aprofitant una mina d'aigua subterrània.

Cap al final de la contesa, el 26 de gener de 1939, apareixen els primers avions facciosos i, poc després, el general republicà Tagüeña estableix per unes hores el seu lloc de comandament al Masnou, que ha d'abandonar en irrompre al poble el cos italià del CTV Divisió Littorio, que ocupa el municipi i instal·la un campament a una zona despoblada on s'hi va estar durant tres mesos.

Després de la guerra, el Masnou canvia radicalment. La població, que s'havia mantingut al voltant dels 5.000 habitants fins als anys cinquanta, augmenta fins als 7.000 durant els anys seixanta. Aquest increment de població repercuteix en la manca d'habitatge, per la qual cosa es crea el Patronato de la Vivienda del Masnou. A més, altres problemes urbanístics s'hi afegeixen: carrers sense asfaltar, aules d'escola amb cinquanta alumnes, mancança d'aigua... La construcció del Club Nàutic el Masnou i de l'autopista Barcelona-Mataró, van ser les obres més destacades d'aquells anys.

Als anys setanta, després del més obscur període de la dictadura del general Francisco Franco, es crea l'Assemblea Democràtica del Masnou. El retorn de la democràcia portarà la il·lusió col·lectiva al poble el 1977, i el 3 d'abril de 1979 sorgeix el primer ajuntament democràtic, que governarà Josep Azuara (Convergència i Unió, CIU), el qual serà reelegit cinc cops més fins al 2003, quan surti escollit com a alcalde Eduard Gisbert (Partit dels Socialistes de Catalunya, PSC), qui repetirà en el càrrec el 2007 i no optarà a la reelecció el 2011. Aquest any, es proclama alcalde Pere Parés (Convergència i Unió, CIU) per al mandat que s'estendrà fins al 2015.

En tots aquests anys, a més de CIU i del PSC, han obtingut representació al Consistori, ja sigui a l'equip de govern o a l'oposició, els partits i coalicions Unió de Centro Democrático (UCD), Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), Alianza Popular (AP), Candidatura d'Unitat Popular (CUP), Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), Iniciativa per Catalunya-Esquerra Unida i Alternativa (ICV-EUiA), Partit Popular de Catalunya (PPC) i Grup Independent del Masnou (GIM).

Al llarg dels darrers 30 anys d'ajuntaments democràtics, el municipi ha experimentat un notable creixement de població i una important evolució urbanística, en haver passat de ser un poble d'estiueig a convertir-se en una ciutat de primera residència, la qual ofereix qualitat de vida molt a prop de la capital de Catalunya. L'enfortiment de la institució li ha permès treballar de valent per a la millora de carrers, places, parcs i escoles; així com també per a l'oferiment de serveis que alleugereixin l'activitat de cada dia de la ciutadania a fi que la seva vida sigui el més plena i satisfactòria possible.

Text: Albert Calls i Sílvia Tarragó. Any 2011*.

* Text actualitzat l'any 2014

